

CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-35>

THE RIGHT TO RESPECT FOR PRIVATE AND FAMILY LIFE: SOME STANDARDS OF THE ECHR AND EXPERIENCE FOR UKRAINE

ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ: ДЕЯКІ СТАНДАРТИ ЄСПЛ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Hloviuk I. V.   **Гловюк І. В.**

*Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer
of Ukraine, Professor of the Department of
Criminal Law Disciplines, Institute of Law,
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, професор
кафедри кримінально-правових дисциплін
Інститут права Львівського державного
університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Zavtur V. A.   **Завтур В. А.**

*Candidate of Science of Law, Associate
Professor of the Department of Criminal
Procedure, Detective and Operative-Search
Activity
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Ukraine*

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) проголошено право кожного на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, втручання у яке органами державної влади є неприпустимим, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Традиційною сферою застосування ст. 8 Конвенції у кримінальному провадженні є аспекти, пов'язані із проведенням слідчих (розшукових) дій у житлі або іншому володінні особи, негласним спостереженням за особою, забезпеченням таємниці спілкування, запобіганням

розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя в ході провадження, захисту від домашнього насильства тощо.

Водночас, у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) є приклади нетипових для сфери кримінального провадження порушень ст. 8 Конвенції, що пояснюється, з одного боку, доволі широким тлумаченням самого поняття «приватне життя», якому, як неодноразово наголошував сам Суд, неможливо дати вичерпне визначення, а з іншого – самим характером кримінального процесу, що характеризується надзвичайно високим ступенем інтрузивності та здатністю здійснювати вплив на усі сфери життя особи, яка може бути до нього залучена.

Доволі яскравим прикладом такого підходу є справа «Котій проти України» (Case of Kotiy v. Ukraine, Заява № 28718/09) [1], в якій ЄСПЛ визнав порушення права заявника на повагу до його приватного та сімейного життя у зв'язку із відібранням у нього підписки про невіїзд та вилученням його закордонних паспортів, що унеможливило його перебування у Німеччині, де він здійснював свою професійну діяльність і проживав разом зі своєю родиною. Доволі цікавим у цій справі є тест, який був застосований Судом при оцінці наявності порушення ст. 8 Конвенції та включав в себе оцінку пропорційності такого втручання за вказаних обставин. Аргументи Уряду головним чином полягали в тому, що: 1) підписка про невіїзд була менш обтяжливим заходом порівняно з іншими запобіжними заходами, передбаченими у кримінальному провадженні (за КПК 1960 р. – прим. авт.); 2) заявник на той час не працював; 3) заявник не звертався до слідчого з проханням про надання дозволу залишити своє місце реєстрації та проживання або про повернення його паспортів; 4) родина заявника могла переїхати до України, щоб усунути накладене національними органами влади обмеження для сімейного життя.

ЄСПЛ вказав, що за конкретних обставин справи підписка про невіїзд не була мінімально обтяжливим заходом, як про це стверджував Уряд, а насправді становила собою значне втручання у приватне та сімейне життя заявника. Той факт, що на час затримання заявник, тимчасово не працював, не пом'якшує втручання. Твердження про можливий переїзд родини до України Суд визнав незбалансованим рішенням, оскільки при цьому інші доступні запобіжні заходи та інтереси родини не були враховані.

Крім того, Суд взяв також до уваги той факт, що з моменту надання ним підписки про невіїзд до моменту звернення із заявою до Суду слідчий не викликав його для участі у жодній слідчій дії. Враховуючи усі ці обставини, ЄСПЛ в цілому прийшов до висновку, що національні органи влади не дотрималися справедливого балансу між правом

заявника на повагу до його приватного та сімейного життя, з одного боку, і суспільним інтересом у забезпечення ефективного розслідування кримінальної справи, з іншого та констатував порушення ст. 8 Конвенції. Відмітимо, що, хоча у цьому рішенні йшлося про ситуацію за КПК 1960 року, ці висновки Суду цілком релевантні для КПК 2012 року у частині особистого зобов'язання та додаткових обов'язків.

Ще одним прикладом нетипового для сфери кримінального провадження порушення ст. 8 Конвенції стала справа «Негру проти Республіки Молдова» (*Negru v. The Republic of Moldova*, Заява № 7336/11) [2], ухвалена ЄСПЛ 27 червня 2023 року. У ній заявниця скаржилася на те, що включення її до списку розшукуваних осіб за відсутності гарантій проти зловживань суперечить статті 8 Конвенції. Свої доводи вона обґрунтовувала тим, що її ніколи не повідомляли про кримінальне провадження, яке відкрито проти неї або про виклик до прокуратури. Після того, як її адвокат побачив фотографію на дошці розшукуваних, йому було відмовлено в доступі до матеріалів кримінальної справи чи будь-якої іншої інформації про висунуті їй обвинувачення. При цьому, не було жодних національних засобів правового захисту, щоб скасувати рішення прокурора про її включення до списку розшукуваних осіб, оскільки слідчий суддя, який розглядав її скаргу, відмовився від юрисдикції у цьому питанні.

ЄСПЛ дійшов висновку, що цей аспект підпадає під сферу статті 8 Конвенції, а розміщення оголошення про розшук на дошці оголошень є втручанням у приватне життя.

Здійснюючи оцінку того, чи було таке втручання виправданим, ЄСПЛ взяв до уваги той факт, що в матеріалах справи немає жодних доказів, які б свідчили про те, що органи влади робили будь-які розумні спроби повідомити заявницю про кримінальне провадження та про необхідність з'явитися до них у рамках цього провадження. Водночас, національне законодавство передбачає можливість оголошення в розшук лише коли місцеперебування особи невідоме, або коли вона переховується після висунення обвинувачення. Враховуючи весь контекст справи, Суд констатував порушення ст. 8 Конвенції у справі «Негру проти Республіки Молдова» через недотримання належної процедури оголошення в розшук, а також відсутність ефективних засобів правового захисту від свавільного втручання. Ця позиція є важливою для України у контексті провадження *in absentia* та можливостей захисника у таких кримінальних провадженнях ознайомлюватися з матеріалами кримінального провадження за процедурою ст. 221 КПК України, що особливо актуально, зважаючи на те, що досудове розслідування *in absentia* здійснюється за статтями 109, 110, 110-2, 111, 111-1, 111-2, 112, 113, 114, 114-1, 114-2, 437, 438, 439,

440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України, стосовно підозрюваного, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук.

Отже, стандарти практики ЄСПЛ за ст. 8 Конвенції у розглянутих аспектах важливі для України при оцінці пропорційності меж особистого зобов'язання та додаткових обов'язків, а також роботи захисника у разі оголошення клієнта у розшук.

Література:

1. Case of Kotiy v. Ukraine, Application № 28718/09. Judgement of the European court of Human Rights, 05 March 2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152593>

2. Case of Negru v. The Republic of Moldova, Application № 7336/11. Judgement of the European court of Human Rights, 27 June 2023. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225439>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-36>

LEGAL CONCLUSIONS OF THE SUPREME COURT REGARDING THE PARTICIPATION OF A SPECIALIST IN CRIMINAL PROCEEDINGS: AN ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE

ПРАВОВІ ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Kuvshynov O. D.   Кувшинов О. Д.

*Postgraduate Student
Luhansk Educational and Scientific Institute
named after E. O. Didorenko
Donetsk State University of Internal Affairs
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*аспірант
Луганський навчально-науковий
інститут імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ
м. Івано-Франківськ, Україна*

Останні зміни до кримінального процесуального законодавства значно розширили повноваження спеціаліста як учасника кримінального провадження. В той же час, у даній сфері суспільних відносин